

وزارت تحصیلات عالی معینیت علمی

پالیسی آموزش الکترونیکی در تحصیلات عالی افغانستان

میزان 1394

پالیسی آموزش الکترونیکی در تحصیلات عالی افغانستان

رشد تکنالوژی دیجیتالی از طریق میسر کردن فرصتهای توسعه آموزش های سنتی رو در رو و دستیابی به فرصتهای آموزشی به واسطه شبکه جهانی انترنیتامکانات تحصیلات عالی را گسترش داده است. پلان استراتیژیک ملی تحصیلات عالی دوم (2015-2019) چنین مشعر است:

آموزش از راه دور فرصت های گوناگونی را برای تحصیلات عالی فراهم کرده و دسترسی به تحصیلات عالی با هزینه مناسب را افزایش میدهد. مانند تمام جهان، تحصیلات از راه دور میتواند دسترسی به آموزش برای مناطق دور افتاده، ونیزبرایآنهايي فراهم سازد که در جریان روز کار میکنند و شبانه باید از کودکان شان مراقبت کنند، زنانی که نمی توانند به پوهنتون بروند و کسانیکه به دلیل معلولیت نمیتوانند سفر کنند. (بخش 3.5.2)

چنانکه افغانستان مصروف گسترش فرصت های تحصیلات عالی برای شهروندان خود میباشد، تحصیلات از طریق روشها و تکنیکهای مدرن مانند آموزش الکترونیکی باید در نظر گرفته شود.

این پالیسی تعهد وزارت تحصیلات عالی را در قسمت آموزش الکترونیکی و یکپارچه سازی مناسب وسایل آموزشی آنلاین توسط استادان در پوهنتونها و مؤسسات تحصیلات عالی افغانستان خلاصه مینماید.

1. معرفی آموزش الکترونیکی

"آموزش الکترونیکی" یکی از اصطلاحات رایج در سکتور آموزشی میباشد که به منظور فراهم آوری آموزش با استفاده از وسایل آنلاین دیجیتالی از طریق شبکه جهانی انترنیت (WWW) استفاده میگردد. اصطلاحات رایج دیگر عبارت اند از "تحصیلات آنلاین"، "آموزش آنلاین" یا "تحصیلات مجازی" که تمام این اصطلاحات قابل تعویضاند و عین مفهوماستفاده از تکنالوژی دیجیتالی برای دسترسی تحصیلات عالی را دارا میباشد. آموزش الکترونیکی بخشی از یک مفهوم بزرگتر "تحصیلات از راه دور"، میباشدکه شامل سایر روشهای دسترسی به تحصیلات عالی مانند تلویزیون و رادیو نیز میگردد.

در سکتور آموزشی سه نوع گسترده آموزش الکترونیکیمعمول اند که نظر به میزان استفاده تکنالوژی دیجیتالی برای تدریس مشخص میشوند: غنی سازی، الحاقی، و مجازی (پیروز، 2015). در سطح ابتدایی، "غنی سازی" عبارت از شامل نمودن تکنالوژیهای دیجیتالی جهت افزایش موثریت آموزش صنوف درسی سنتی رو در رو است. صنفهای "ترکیبی" یا "مشترک" از وسایل آنلاین بیشتر استفاده مینمایند و همچنان جلسات رو در رو (حضوری) صنفی را با جلسات آنلاین عوض مینمایند. در نهایت، صنفهای "مجازی" به صورت کامل آنلاین بوده و ممکن جلسات خیلی اندک حضوری هم داشته باشند. این مفاهیم ممکن در سطح پروگرام نیز قابل تطبیق باشند؛ مانند اینکه یک پروگرام مشترک از صنفهای سنتی و

صنّفهای آنلاین ترکیب شوند و برنامه های مجازی کاملاً متکی بر دسترسی به تحصیلات آنلاین جهت تدریس صنّفهای درسی باشند. علاوه بر آن، میتوان میان صنّفهایی که نیاز به تدریس استاد می داشته باشند و صنّفهایی خود آموز (صنّفهای که نیاز به استاد ندارند) فرق قایل شد. در این پالیسی، صنّفهای خود آموز مطمح نظر نمی باشد.

آموزش الکترونیکی هنوز هم یک مفهوم جدید است که تعریف مشترک اصطلاحات آن در حال انکشاف میباشد. از سال 2012 به این سو، دانشمندان کنسرسیوم آموزشی آنلاین (Online Learning Consortium) به اصطلاحات مشترک جهت توضیح انواع آموزش الکترونیکی و استفاده از تکنالوژیهای دیجیتالی اجماع دارند (سنر، 2015). ایناصطلاحات قرار ذیل اند:

- مضمون های داخل صنفی: فعالیت های آموزشی در ایام ترتیب شده در صنف برگزار میشوند.
- مضمون هایی که هم زمان برگزار میشوند: برای ارائه درسها و سایر فعالیت ها به محصلان مناطق روستایی در عین زمان از تکنالوژیهای انترنیتی استفاده میشود.
- مضمون های کمکی انترنیتی: فعالیت های آنلاین بوده و بدون اینکه از تعداد جلسات صنفی بکاهد، مکمل جلسات صنفی میباشد.
- مضمون های مشترک (Hybrid) صنفی: فعالیت های آنلاین با جلسات صنفی مخلوط بوده که با یک تعداد زیاد، اما نه تمام، جلسات حضوری تدریسی عوض میشوند.
- مضمون های مشترک (Hybrid) آنلاین: اکثر فعالیت های مضمون از طریق آنلاین صورت گرفته اما تعداد محدود جلسات حضوری تدریسی نیز لازم میباشد.
- مضمون های درسی آنلاین: تمام فعالیت ها بصورت آنلاین صورت گرفته و هیچ جلسه رو در رو و فعالیت های داخل پوهنتونی مطرح نمیباشد.

در تعریفات فوق نسبت دقیق مضمون های مشترک وجود ندارد و این نهاد های تحصیلی هستند که نسبت جلسات صنفی و آنلاین را تعیین میکنند. مضمون های درسی آنلاین 100 درصد آنلاین بوده و هیچ جلسه رو در رو صنفی نمی داشته باشند.

2. اهداف آموزش الکترونیکی در افغانستان

آموزش الکترونیکی به اشکال ذیل برای بهبود تحصیلات عالی افغانستان کمک مینماید:

- رشد مدغم سازی تکنالوژی در محیط آموزشی
- ارائه یک سیستم جایگزین تحصیلات عالی برای بیشتر محصلان افغان با داشتنانعطاف پذیری در زمان و مکان
- حمایت از جهانی شدن تحصیلات از طریق دسترسی الکترونیک به معلومات و کارشناسان در سطح جهانی

قرار است تا آموزش الکترونیکی در سیستم تحصیلات عالی فعلی مدغم گردد. در اوایل، آموزش الکترونیکی با روشهای آموزشی سنتی عوض نشده بلکه آنها را غنی ساخته و بحیث یک وسیله پرورش دهنده آموزشی نقش خواهد داشت. به مرور زمان، وقتی محصلان، کادر علمی و کارمندان اداری در استفاده تکنالوژیهای آموزشی دیجیتالی مهارتهای لازم را کسب نمایند، آموزش الکترونیکی در نصاب تحصیلی بیشتر مدغم خواهد شد. پیشرفت محتاطانه در مضمون هایدرسی در آینده و تطبیق بهترین شیوه هایی که از تجارب سایر کشورها آموخته خواهد شد و باعث ایجاد ترکیب بهتر گردیده و بدین گونه تمام محصلان، از فواید آموزش الکترونیکی بهره مند خواهند شد. هدف نهایی ارائه مضامین و کورسها و پروگرام ها کاملاً به صورت آنلاین بوده که مطابق به معیارهای آموزشی تعیین شده توسط وزارت تحصیلات عالی و مقتضیات افزایش دسترسیمحصلان تنظیم خواهد گردید.

برای آغاز مدغم سازی آموزش الکترونیکی در سیستم تحصیلات عالی افغانستان، یک بررسی ومطالعه نیاز سنجی راه اندازی خواهد شد. این بررسی درباره نیازهای زیربنایی و آموزشی مرحله دوم که عبارت از یک برنامه آزمایشی میباشد، معلومات ارائه خواهد کرد. تصامیم بعدی در مورد تطبیق آموزش الکترونیکی بعد از برنامه آزمایشی اتخاذ خواهد شد. یک پلان تطبیقی جداگانه که دارای بخشهای نظارت و ارزیابی باشد، توسط کمیته آموزش الکترونیکی طرح خواهد شد. ضرورت خواهد بود، تا از برنامه آزمایشی نظارت صورت گیرد ومبتنی برآن درصورت ضرورت تغییرات واصلاحات لازم به عمل آید.

3. ضروریات ابتدایی جهت آموزش الکترونیکی

درحالیکه آموزش الکترونیکی امکان دسترسی محصلان محروم برای تحصیلات عالی را بیشتر می سازد، در بررسی و طرح این برنامه باید دقت شود، تا بیشترین منفعت را در پی داشته باشد. طوریکه اولسون و همکارانش (2011) تذکر میدهند، "فرآهم کردن تکنالوژی به تنهایی تاثیرات ناچیز روی دستاوردها دارد. بنابراین، تلاشهای زیادی باید روی زیربنای فزیک، آموزش کادر علمی و انکشاف نصاب تحصیلی صورت گیرد."

آموزش الکترونیکی نیاز به تدابیرخاص زیربنایی و آموزشی دارد. نیازهای زیربنایی شامل تهیه برق و انترنیت دوامدارو همچنان دسترسی منظم به کمپیوتر مانند لپ تاپ و دیسک تاپ یا تبلت میباشد. نیازهای آموزشی شامل تغییر و تحولدیدگاه از روش آموزشی استاد محور به محصل محور، مسولیت محصلان در قبال یادگیری، تحصیلات مبتنی بر دست آورد و پذیرا بودن تخنیکهای تعلیمی میباشد (پیروز، 2015). جهت داشتن یک سیستم آموزشی الکترونیکی موفق، فراهم سازی این نیازهای ابتدایی باید در اولویت قرار گرفته و به آنها رسیدگی گردد. شایان یادآوری است که وزارت تحصیلات عالی تطبیق روشهای ضروری آموزش محصل-محور و همچنان آموزش مبتنی بردست آورد رانیزرویدست دارد.

در ابتدا، یک نیازسنجی روی زیربناها و قابلیت کادر علمی ضروری میباشد تا سطح فعلی تکنالوژی و دانشمرتبط به آموزش الکترونیکی را تعیین نماید. نیازسنجی همچنان چگونگی تعیین رشته های تحصیلی (مانند علوم طبیعی، علوم اجتماعی، علوم انسانی) و سطح تحصیلات (لیسانس و ماستری) را برای آموزش الکترونیکی تعیین خواهد کرد. بعد از این نیازسنجی، تعدادی از پوهنتونهای دولتی و مؤسسات تحصیلات عالی برای اشتراک در یک برنامه آزمایشی انتخاب خواهند شد.

بخاطر ارائه کمکهای کافی برای آموزش الکترونیکی، یک زیربنای خوب تکنالوژی معلوماتی و ارتباطی لازم میباشد. ازینرو تصور می گردد، که فقط پوهنتونهای مهم و دارای کیفیت مطلوب که دارای زیربنای خوب تکنالوژی معلوماتی و ارتباطی باشند؛ میتوانند در آموزش الکترونیکی شرکت نمایند. اینها از جمله نهادهای تحصیلی میباشند که معیار زیربنایی مرحله دوم اعتباردهی الی دوره نامزدی اعتباری تعیین شده را تکمیل نموده باشند.

در جریان دوره آزمایشی، بیشترین توجه روی مضمون های مبرم و حرکت بسوی مضمون های مشترک (hybrid) خواهد بود. به مرور زمان، وقتیکه زیربنا و ظرفیت های کادر علمی و محصلان انکشاف لازمیابد، توجه روی مضمون های ترکیبی آنلاین و در نهایت مضمون های کاملاً آنلاین معطوف خواهد شد.

1.3. زیر بنا

نظر به معیارهای قبول شده، ریاست تکنالوژی معلوماتی وزارت تحصیلات عالی باید حداقل زیربنای ضروری برای آموزش الکترونیکی را تعیین نماید. در جریان نیازسنجی، زیر بنای موجود پوهنتونهای مورد نظر ارزیابی شده و ساحات ضعف مورد ملاحظه قرار خواهد گرفت. پلان استراتیژیک ملی دوم تحصیلات عالی در کل بالای ارتقا و بهتر سازی زیربنا ها نیز تاکید دارد. توجه خاص باید روی بهبودی ساحات مربوط به آموزش الکترونیکی (برق، انترنیت، صنفهای درسی سمعی و بصری، لابراتوارهای کمپیوتر و غیره) صورت گیرد. صنفهای سمعی و بصری (پروجکتور، بلند گو، کامره های فلمبرداری و لابراتوار کمپیوتر) به پوهنتونها تخصیص داده خواهد شد. تقریباً در هر پوهنتون بزرگ دولتی یک لابراتوار کمپیوتر موجود میباشد. این لابراتوارهای کمپیوتر ضرورت به نرم افزارهای علمی و آموزشی دارند. برای لابراتوارها و همچنان صنفهای سمعی و بصری برق دوامدار و معیاری ضرورت میباشد و جهت تامین آن بهترخواهد بودتا در موارد معین استفاده از برق آفتابی در نظر گرفته شود.

علاوه بر زیربنای اولیه، استفاده از تکنالوژی آنلاین بعضی ضروریات ابتدایی دیگر رانیزاحتوا می نماید. بطور مثال، باید به

مصونیت از داشته هایمحصلان، امنیت وسیله های آنلاین آموزشی و اعمال مربوط به معیارهای نرم افزار نیز رسیدگی شود.

2.3. پیداکوژی

آموزش الکترونیکی برای عده زیادی از استادان ومحصلان از جمله مفاهیم جدید است وبنابراین ایجاب می نماید تا آشنایی ودانش آنها درارتباط به تکنالوژی تعلیمات دیجیتالی به یک سطح معین ارتقا یابد. معیارها برای سطح دانش متوقعه توسط ریاست انسجام امور اکادمیک درمشوره با ریاست تکنالوژی معلوماتی ودرمطابقت با معیارهای قبول شده، تعیین وتثبیت خواهد شد.

درجریان مطالعات مقدماتی به سطح فعلی دانش استادان ومحصلات توجه معطوف خواهد شد، تاساحاتی که به بهبود نیازدارند مشخص گردند. طبیعتاً بعضی ازاستادان ممکن برای اشتراک درکورس آموزش الکترونیکی به مقایسه برخی دیگرعلاقمندی بیشترداشته باشند وامابایدتلاش به عمل آیدتاتمام استادان برای سهم گرفتن دراین برنامه تشویق گردند. برای تقویۀ مهارت های استادان، تریننگ های لازم قبل ویادرجریان مرحله تجربوی آموزش الکترونیکی به شمول پیداکوژی آنلاین(استفاده ازنرم افزار ویاکتابخانه های آنلاین وغیره) فراهم خواهد گردید.

به همین ترتیب برای رسیدگی به تغییرات درروش پیداکوژیکی وبه منظورتقویت فرهنگ آموزش مستقلانه وتشویق فعالیت های مبتکرانه مخصوصاً برای محصلان،تریننگ هایی فراهم خواهد شد. البته سطح تریننگ ها باسطح آموزش الکترونیکی که برای کورس درنظرگرفته می شود، هم آهنگ خواهدبود.

برای پشتیبانی ازپروگرام های آموزش رسمی تدوین شده توسط دفترانکشاف تعلیمات مسلکی استادان برای سهم گرفتن در "جوامع عمل" تشویق خواهندشد. جامعه عمل به گروهی از استادان اطلاق می گردد که علایق ومسلک مشترک دارندومی توانندبصورت غیررسمی ویا بصورت رسمی درحل مسایل وپرابلم های مغلوق ومزمن کارهای عملی راتشویق نمایند. اینگونه گروه های رسمی وغیررسمی این امکان رابرای استادان محلی مساعد خواهند ساخت تابعوض استفاده ازمنفکوره هاوستراتیژی های واردشده ازخارج، روش های خودشان راتوسعه دهند. در این جا هدف آنست تا استادان موثرترین راه حل رابرای مهمترین موضوعات دریابند (Oslon, 2011, P. 40). به هرصورت،تاسیس جوامع عمل توسط دفترانکشاف مسلکی تشویق وپشتیبانی خواهد شد.

محصلان نیزبرای تطابق پروسه آموزش الکترونیکی به تریننگ های مشابه نیازخواهند داشت. برعلاوۀ استادان که برای حل مشکلات وسوالات محصلان به وجودآنها نیازوجوددارد، همکاری های بیشترتخنیکی نیزبایدبرای محصلان تدارک گردند. بنابرآن، بطورمثال کارمندان لابراتوارهای کمپیوتربایدبرای همکاری دراین بخش وهمچنان چگونگی استفاده ازروش های جدید پیداکوژیکی آموزش قبلی دیده باشند.

برای اینکه انتقال به آموزش الکترونیکی به آسانی صورت گیرد تمام استادان جدید بایددرمورداستفاده ازکمپیوترحداقل سوادراداشته

باشند. معیار لازم در این مورد توسط دیپارتمنت تحصیلات مجازی در وزارت تحصیلات عالی بادر نظر داشت معیارهای معمول تثبیت خواهد شد. علاوه بر آن به منظور آشنایی با آموزش الکترونیکی باید این موضوع بحیث یک مضمون جدید در پوهنخ‌های تعلیم و تربیه گنجانیده شده و از موضوعات مهم در سایر مضامین پنداشته شود.

موضوع اخیر زبان است. نداشتن مهارت کافی در لسان ممکن از عوامل مهم بازدارنده برای محصلان و استادان در راه کسب مفاد از آموزش الکترونیکی باشد. استفاده از لسان انگلیسی در انترنت مشوق عمده برای آموختن لسان انگلیسی در یک تعداد زیاد کشورهای جهان بوده است. اگرچه نرم افزارهای مهم در زبان فارسی نیز موجود است، اما پروگرام های آموزش الکترونیکی بر ضرورت موجودیت توانایی برای افهام و تفهیم در زبان انگلیسی تاکید خواهد ورزید. بنابراین استادانیکه در کورس های آموزش الکترونیکی اشتراک می ورزند باید تسلط کافی به زبان انگلیسی داشته باشند.

4. اداره: آموزش الکترونیکی

به منظور نظارت از پالیسی، طرز العمل ها و تطبیق آموزش الکترونیکی باید کمیته یی به شمول نماینده گان وزارت تحصیلات عالی و پوهنتون ها ایجاد گردد. اعضای کمیته باید در مورد آموزش الکترونیکی تجارب قبلی داشته باشند. این کمیته باید شامل نمایندگان مراجع ذیل باشند:

- معینیت علمی
- ریاست تکنالوژی معلوماتی
- ریاست انسجام امور اکادمیک
- ریاست اعتلای کیفیت
- معاون علمی یکی از پوهنتون ها

پوهنتون های اشتراک کننده شامل تمام پوهنخ‌های هایی خواهد بود که در برنامه آموزش الکترونیکی اشتراک می ورزند. در این مورد بطور خاص اشتراک نماینده گان پوهنخ‌های کمپیوترساینس از پوهنتون های کابل و پولیتخنیک توصیه می شوند. نظارت از مطالعات مقدماتی به منظور نیازسنجی، پروژه آزمایشی، پروگرام های آموزشی، و ارزیابی منظم کورس های آموزش الکترونیکی در زمره وظایف کمیته می باشد. همچنان کمیته مسولیت انکشاف پلان تطبیقی و پالیسی ها و لوايح مربوط را، به شمول تعدیل این پالیسی، بعهد خواهد داشت. کمیته در عین زمان موظف خواهد بود تا از تضمین کیفیت در تمام برنامه ها بخش آموزش الکترونیکی اطمینان حاصل نماید. قابل یادآور است که قبل از معرفی هرگونه کورس در بخش آموزش الکترونیکی باید کورس توسط کمیته پیشنهاد و منظور گردد.

کمیته آموزش الکترونیکی برای برقرار کردن هرگونه تماس در موضوع آموزش الکترونیکی در افغانستان نقطه تماس و ارتباط خواهد بود. همچنان برای برقرار کردن ارتباط با وزارت مخابرات و تکنالوژی معلوماتی

درمورد انکشاف زیربناها و باوزارت معارف در قسمت انکشاف مهارت های اساسی کمپیوتر برای فارغان مکاتب بحیث رابط همکاری خواهد داشت.

پیشنهاد می گردد تا به سطح پوهنتون ها و پوهنځی نیز کمیته های آموزش الکترونیکی ایجاد گردند، تا از این طریق امکانات گنجانیدن آموزش الکترونیکی در صواب درسی حاضر در دیپارتمنت ها مورد غور قرار گیرد. کمیته های دیپارتمنتی نیز تشویق می گردند تا در مورد آموزش الکترونیکی در مضامین خاص مربوط شان ابراز نظر نمایند البته کمیته آموزش الکترونیکی به کمیته های در سطح دیپارتمنت مشوره داده و از آنها حمایت خواهد شد.

5. امور مربوط به قانون

پالیسی و تطبیق آموزش الکترونیکی در افغانستان باید با قوانین مربوط به تحصیلات عالی هم‌نوایی داشته باشد. از آنجاییکه آموزش الکترونیکی یک پدیده جدید در افغانستان پنداشته می شود لذا ایجاب می نماید، تا لوایح موجود برای تطابق با این برنامه تعدیل گردند. بطور خاص در لوایح جدید تحصیلات عالی مواد مربوط به تقرر و ترفیع استادان باید مورد تجدید نظر قرار داده شود، و حداقل در مورد داشتن دانش ابتدایی در مورد کمپیوتر و استفاده از آن باید تاکید لازم گردد. در مورد این تجدید نظر و سایر تغییرات باید کمیته آموزش الکترونیکی تصامیم لازم اتخاذ و تعقیب نماید.

ماخذ

1. National Higher Education Strategic plan: 2016-2020. Ministry of Higher Education. Islamic Republic of Afghanistan. (2014, December 4), Draft document.
2. Michigan State University, White paper. Available at <http://cas.msu.edu/wp-content/uploads/2013/09/E-learning-white-paperoct-2011.pdf>
3. Olson, J., Codde, J., deMaagd, K., Tarkeson, E, Sinclair, J., Yook, S., & Egudui, R. (2011, October). "An analysis of e-learning impacts & best practices in developing countries."
4. Peroz, N. (2015, July). "Strategic framework for the employment of e-learning projects in Afghanistan: Challenges and requirements." Technische University Berling, White paper
5. Sener, J. (2015, July). "Updated e-learning definitions." Online Learning Consortium Available at <http://onlinelearningconsortium.org/updated-e-learning-definitions-2/>
6. U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. (2011). International experiences with technology in education: final report. Available at <http://tech.ed.gov/wp-content/uploads/2013/10/iete-full-report-1.doc>